

บทที่ 6

จิตวิทยาการเรียนการสอนสำหรับเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้

ในการจัดการเรียนการสอนนั้น ผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับตัวของผู้เรียนในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม การใช้จิตวิทยาเพื่อการเรียน การสอนนั้นจะเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม สามารถชักนำให้เด็กได้เรียนเต็มศักยภาพ และทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น จิตวิทยาการเรียนการสอนจะช่วยให้ผู้สอนได้คำนึงถึงธรรมชาติของเด็ก กระบวนการเรียนรู้ ความแตกต่างระหว่างบุคคล ฯลฯ รวมถึงการชักนำให้เกิดการเรียนรู้ อย่างเต็มที่

การสอนของครูก็คือการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้นั้นเอง ประดิษฐ์ เอกทัศน์ (2537 : 7) ดังนั้น พฤติกรรมหลักที่ครูควรคำนึงถึง ได้แก่

1. พฤติกรรมแต่ละอย่างที่เกิดขึ้น ไม่ได้เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ต้องมีสาเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรม ดังนั้นครูต้องคอยสังเกตเนื้อหาสาเหตุของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นถ้าเป็นพฤติกรรมที่เป็นปัญหาจะได้แก้ไขทัน เด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ บางครั้งหาสาเหตุแห่งพฤติกรรมค่อนข้างยาก เพราะอารมณ์บางครั้งค่อนข้างแปรปรวน ครูต้องมีวิจาร์ณญาณที่ดีในการที่จะค้นหาสาเหตุและการปรับปรุงแก้ไข

2. พฤติกรรมที่เกิดขึ้นเพียงพฤติกรรมเดี่ยวนั้น อาจจะมาจกสาเหตุหลาย ๆ อย่างรวมกัน เหมือนกับความกดดันที่คนเราได้รับ เมื่อมีความกดดันมากๆ เข้าไม่สามารถสะกดกลั้นได้ก็จะทำให้เกิดพฤติกรรม สำหรับเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้นั้น ความอดกลั้นนั้นมีน้อยทั้ง ๆ ที่ครูหรือผู้ปกครองพยายามสอนแล้วสอนอีก ดังนั้น ความกดดันต่าง ๆ อาจจะมีน้อยกว่าเด็กปกติ แต่พฤติกรรมสามารถเกิดขึ้นได้เร็วกว่า

3. พฤติกรรมอย่างเดียวกัน อาจจะมาจกสาเหตุที่แตกต่างกันได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลซึ่งมีความกดดันที่แตกต่างกัน รวมทั้งสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อม บางคนอาจจะมีอารมณ์ฉุนเฉียวเพราะถูกว่า แต่บางคนอาจจะฉุนเฉียวเพราะถูกเพื่อนล้อเลียน คือพฤติกรรมที่มีอารมณ์ฉุนเฉียวเหมือน ๆ กัน แต่สาเหตุแตกต่างกัน

ครูผู้สอนต้องเข้าใจในหลักการดังกล่าว เพื่อจะได้เข้าใจเด็กให้มากยิ่งขึ้น ยิ่งเป็นเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้จะมีอารมณ์ที่แปรปรวน พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาหรือบางครั้งก็ไม่ทราบสาเหตุของพฤติกรรมนั้น ๆ ยิ่งถ้าสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไปพฤติกรรม

ของเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้จะเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด การปรับตัวก็จะค่อนข้างยาก ดังนั้นครูจะต้องเป็น ผู้ดูแลสังเกตและช่วยเหลือเพื่อให้เขาสามารถปรับตัวได้กับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไป

การรับรู้

การรับรู้เป็นสิ่งสำคัญพื้นฐานในการเรียนการสอน เพื่อให้เด็กได้เกิดการรับ และรู้ คือการสอนของครู รับโดยเด็กและรู้โดยเด็ก เด็กปัญญาอ่อนนั้นการเรียนรู้อาจจะ ด้อยกว่าปกติมาก แต่ยังสามารถที่จะรับรู้ได้ โดยเฉพาะสิ่งที่เด็กสนใจเป็นพิเศษ จะทำให้ เกิดการรับรู้ได้อย่างรวดเร็วและยืนนาน ครูต้องพยายามให้การรับรู้ผ่านประสาทสัมผัส ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น หู ตา จมูก ลิ้น ผิวหนัง ซึ่งบางอย่างต้องผสมผสานกันเพื่อให้เกิดการ รับรู้ที่ลึกซึ้ง บางอย่างเด็กสามารถรู้ได้ว่าเทียนที่จุดไฟนั้นร้อนเพราะครูสอน แต่หากเด็กได้ สัมผัสกับเปลวไฟนั้นก็สมารถจะรับรู้ได้อย่างลึกซึ้งว่าความร้อนนั้นร้อนอย่างไร นี่เป็นการ รับรู้ผ่านประสาทสัมผัส คือ ตา หู ฟัง ผิวหนังสัมผัส

การจัดการเรียนการสอนควรจะเริ่มจากสิ่งที่ย้ายไปหายาก จากสิ่งที่เด็กรู้แล้ว หรือ เข้าใจและเพื่อเป็นพื้นฐานในการรับรู้สิ่งอื่น ๆ ต่อไป หรือครูอาจจะวัดจากฐานในสิ่งที่ เด็กควรจะรู้ใกล้เคียงกันจะทำให้เด็กไม่เบื่อ เมื่อเด็กเกิดการรับรู้ในพื้นฐานที่เหมือน ๆ กันขั้นต่อไป ก็จะทำให้การเรียนการสอนง่ายขึ้น

อารมณ์มีผลอย่างมากต่อการรับรู้ เด็กปัญญาอ่อนมักจะมีอารมณ์แปรปรวน ได้ง่าย ดังนั้น การที่จะให้เด็กเกิดการรับรู้ที่ดี ควรจะมีกิจกรรมเสริมการเรียนที่น่าสนใจ สนุกสนาน เฮฮา หรือมีการแข่งขันกันเพื่อไม่ให้เด็กไม่เครียด สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ก็ควรจะดูง่ายเห็นชัด มีสีที่สะดุดตาหรือเคลื่อนไหวได้จะทำให้เด็กเพิ่มความสนใจให้แก่ เด็ก และเกิดการรับรู้ที่ดีขึ้นกว่าเดิม

นอกจากนี้แล้วไม่ว่าจะเป็นเจตคติ แรงจูงใจ และอื่น ๆ ก็มีผลต่อการรับรู้ของ เด็ก เช่นกัน ซึ่งจะกล่าวต่อไป

การเรียนรู้

การเรียนรู้มีบทบาทอย่างมากต่อเด็กปกติ และเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ การนำทฤษฎีต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้นั้นจะทำให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ที่ดี รวมทั้งสามารถช่วยปรับปรุงแก้ไข พฤติกรรมต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาหรือไม่เหมาะสมของเด็ก ทฤษฎีทางการเรียนรู้ที่นำมาใช้ได้ เช่น ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ และอีกหลาย ๆ ทฤษฎี ซึ่งประติษฐ์ เอกทัศน์ (2537 : 130) ได้เปรียบเทียบระหว่างการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกและการวางเงื่อนไขแบบการกระทำไว้ ดังนี้

ข้อเปรียบเทียบการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไขของพาฟลอฟ และสกินเนอร์

การวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก	การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ
1. การตอบสนองเกิดขึ้นเพราะสิ่งเร้า	1. การตอบสนองเกิดขึ้น โดยที่อินทรีย์เป็นผู้กระทำ
2. มีการให้ตัวเสริมกำลังก่อนแล้วจึงเกิดการตอบสนอง (อาการน้ำลายไหล)	2. ให้ตัวเสริมกำลังภายหลังการตอบสนอง การได้รับอาหาร
3. การวางเงื่อนไขเกิดจากการให้สิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขคู่กับสิ่งเร้าที่ไม่ได้วาง	3. รางวัลเป็นสิ่งจำเป็นมากในการวางเงื่อนไข
4. การทดลอง ใช้วิธีวางเงื่อนไขเพื่อให้อินทรีย์เกิดการตอบสนองต่อการวางเงื่อนไขนั้นจนกลายเป็นความเคยชิน	4. ใช้การเสริมกำลังเข้าควบคุมการตอบสนองของสัตว์และทำให้เกิดการเรียนรู้ตามที่ต้องการ
5. สัตว์ที่ทำการทดลองไม่ต้องทำอะไร (Passive) พฤติกรรมเกิดขึ้นเพราะสิ่งเร้าไปกระตุ้น	5. สัตว์ทดลองต้องวิ่งไว (Active) และมีการกระทำก่อนแล้วจึงจะได้รับการเสริมกำลัง
6. เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ซึ่งต้องการการตอบสนองที่ไม่ตั้งใจและเหมาะสมกับการวางเงื่อนไขในด้านอารมณ์อันมีระบบประสาทอัตโนมัติ เข้าไปเกี่ยวข้อง	6. เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ที่ต้องการ การตอบสนองของกระบวนการด้านจิตใจที่สูงกว่าอันมีระบบประสาทกลางเข้าไปเกี่ยวข้อง

ที่มา : ประติษฐ์ เอกทัศน์ (2537 : 130)

การนำทฤษฎีการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนสำหรับเด็กปัญญาอ่อนนั้น สำหรับทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำของสกินเนอร์ คือการควบคุมการตอบสนองโดยการเสริมแรง หมายถึง การเสริมแรงจะใช้ต่อเมื่อมีการตอบสนองก่อน เมื่อมีการเสริมแรงหลายครั้งก็จะทำให้เกิดการเรียนรู้ว่าเมื่อมีการตอบสนองที่ตรงก็จะได้รับแรงเสริม การเสริมแรงอาจจะเป็นลักษณะของการชมเชย ได้รับรางวัล หรือได้รับการปรบมือ ซึ่งถ้าการตอบสนองเกิดขึ้นบ่อย ๆ จะทำให้กลายเป็นลักษณะนิสัยตามที่ต้องการ แต่มีข้อควรระวัง คือ ถ้าเสริมแรงมากเกินไป จะกลายเป็นการตอบสนองที่ต้องการรางวัล ถ้าเมื่อใดไม่มีรางวัลอาจจะไม่มีการตอบสนอง ลักษณะของแรงเสริมอีกอย่างที่น่าสนใจ คือ การใช้กำลังใจในการกระทำ เช่น เด็กบวกเลขง่าย ๆ ไม่ได้ ครูอาจจะให้กำลังใจ เพื่อให้เด็กเกิดความพยายาม อาจจะเป็นการยกนิ้วขึ้นมานับ นับดินสอ ปากกา หรืออย่างอื่น บางครั้งครูอาจจะต้องช่วยบ้าง เพื่อให้เด็กเกิดความพยายาม จนกระทั่งสำเร็จ การเสริมแรงนี้อาจจะเพียงแต่บอกว่า เห็นไหมคุณทำได้ จะเป็นการสร้างกำลังใจให้เด็กได้เกิดความพยายาม การเสริมแรงนี้อาจจะเป็นการปลูกฝังพฤติกรรมใหม่ ๆ ที่ดีให้เกิดขึ้นกับเด็กได้ ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับเทคนิค ความพยายามของครูผู้สอน

การปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมด้วยการวางเงื่อนไข หลักที่ใช้ในเรื่องนี้ เป็นหลักเกี่ยวกับการปลูกฝังพฤติกรรมใหม่ให้แก่เด็ก คือเราจะใช้การเสริมแรงเป็นสิ่งควบคุมพฤติกรรม เช่น เด็กคนหนึ่งมีปัญหา โดยไม่กล้าแสดงออก เนื่องจากเป็นคนขี้อาย ครูก็อาจดำเนินการดังนี้ คือ ทุกครั้งที่เด็กคนนั้นกล้าพูดหรือกล้าแสดงออกครูก็ให้ความเอาใจใส่ ยิ้มด้วย คอยด้วยและทุกครั้งที่เด็กคนนั้นไม่กล้าพูดหรือไม่กล้าแสดงออก ครูก็ไม่ให้ความสนใจไม่เอาใจใส่ ไม่ยิ้ม ไม่พูดด้วย ต่อมาสุดท้ายเด็กผู้นั้นก็จะเป็นคนกล้าแสดงออก จากหลักอันนี้แสดงว่าการเสริมแรงมีส่วนช่วยให้คนเรามี พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง และขณะเดียวกันการไม่ให้แรงเสริมก็จะช่วยลดหรือลบพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเช่นกัน ประดิษฐ์ เอกทัศน์ (2537, 131)

การเรียนรู้โดยการลองผิดลองถูก เป็นการส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่ดีอีกอย่างหนึ่ง เด็กปัญญาอ่อนนั้นถ้าจะให้ลอง ครูควรจะได้ดูแลให้ได้ลองถูกมากกว่าลองผิด เพราะการลองผิดถ้ามากเกินไปจะทำให้เกิดการเสียกำลังใจ เมื่อเสียกำลังใจมากเกินไปกรณีจะเพิ่มความเชื่อมั่นให้เด็กอาจจะต้องใช้เวลามากกว่าเด็กปกติ การลองผิดลองถูกอาจจะปล่อยให้ไปได้ตามธรรมชาติ และครูต้องพยายามควบคุมดูแล ถ้าเด็กเกิดลองแล้วผิดครูอย่าเพิ่งบอกว่าผิด แต่อาจจะให้กำลังใจ เช่น ให้ลองทำใหม่ ให้เลือกใหม่ แต่ถ้าลองถูกครูต้องรีบเสริมแรงเพื่อให้กำลังใจทันที เทคนิคนี้สามารถใช้ได้ดีกับเด็กปัญญาอ่อน

จะทำให้เขาเกิดความพึงพอใจในความสำเร็จ เกิดความเชื่อมั่น และอยากเรียนรู้ในสิ่งอื่น ๆ และโอกาสต่อไป

ถ้าเรานำกฎแห่งความพร้อมมาใช้กับเด็กปัญญาอ่อน คงยาก ถ้าคิดว่าเขาพอจะทำได้ครูต้องรีบดำเนินการทันที เพราะภาวะของความพร้อมของเด็กปัญญาอ่อนนั้นจะมีน้อยถึงครึ่งหนึ่งของเด็กปกติ แต่ถ้าครูได้สังเกตถึงความเป็นไปได้ ความใส่ใจของเด็กที่จะเรียนในสิ่ง ต่าง ๆ เหล่านี้เอง น่าจะเป็นความพร้อมของเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้มากกว่าความพร้อมโดยทั่วไปของเด็กปกติ เด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ถ้าอยู่ในห้องเรียนแล้วเกิดความสนใจที่อยากจะดูอยาก จะจับ ครูควรจะไปแนะนำและดำเนินการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทันที เด็กจะเรียนรู้ได้ง่ายและเรียนรู้ได้ดีเพราะตรงกับความสนใจของเด็กอยู่แล้ว เหตุการณ์เช่นนี้อาจเกิดขึ้นได้ไม่บ่อยนัก เพราะปกติการเรียนการสอนจะเน้นที่การเรียนการสอนแบบทั้งห้องรวมกันทำกิจกรรมร่วมกัน แต่ถ้าเกิดขึ้นแล้วครูต้องไม่ปล่อยโอกาสให้ผ่านพ้นไป

การนำเอากฎของการฝึกหัดมาใช้ น่าจะมีประโยชน์อย่างมากต่อเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้โดยปกติเด็กทั่วไป ต้องการการฝึกหัด เพื่อให้เกิดความรู้ความชำนาญอยู่แล้ว สำหรับเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ ยิ่งต้องเพิ่มการฝึกหัดให้มากขึ้นกว่าเดิม การฝึกหัดนี้อาจจะใช้ได้ทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน เด็กปัญญาอ่อนเรียนได้นั้นความจำ ความชำนาญจะเสียเปรียบเด็กปกติอยู่แล้ว การได้ฝึกหัด ฝึกฝน ความชำนาญบ่อย ๆ จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น และสามารถเทียบเท่าเด็กปกติได้ ครูอาจจะต้องใช้เทคนิคฝึกหัดที่มีผลอย่างเดียวกัน แต่การฝึกต้องมีหลายรูปแบบเพื่อเป็นการป้องกันการเบื่อหน่ายของเด็ก เพราะเด็กเหล่านี้มักจะเป็นคนเบื่อง่าย และขาดความอดทน แต่ถ้าเทคนิคการฝึกหัดของครูดี และน่าสนใจ ก็สามารถทำให้ไม่เบื่อได้ ถ้ามีโอกาสหลังจากการฝึกหัด ฝึกฝนก็น่าจะให้เด็กได้ลองนำไปใช้ในชีวิตจริง เพื่อให้เกิดการเปรียบเทียบ และเป็นการเพิ่มความมั่นใจให้เด็ก

การนำเอาทฤษฎีกลุ่มเกสตัลท์มาใช้ กลุ่มนี้เน้นเรื่องการเรียนรู้เกิดจากการรับรู้ที่มีส่วนร่วม คือ การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม ไม่ว่าจะในห้องเรียน นอกห้องเรียน หรือนอกโรงเรียน เพื่อให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลอื่น ๆ เกี่ยวกับสังคมที่ตนเองต้องเข้าไปอยู่แล้วมีส่วนร่วม ทฤษฎีนี้อาจจะค่อนข้างยากไปบ้างสำหรับเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ เนื่องจากปัญหาของการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสังคม เพราะเด็กเหล่านี้มักจะมีปัญหามากกว่าต่อสู้และการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสังคม เช่นถ้าเด็กไปโรงเรียนและเพื่อนในห้องรังเกียจ หรือชอบล้อเลียนจะทำให้เขาไม่อยากจะมาเรียนหนังสือ ดังนั้น พ่อ-แม่ ครูและผู้ปกครองต้องเข้าใจและพยายามประคับประคองให้เด็กพยายาม

ปรับตัวเพื่อเข้ากับบุคคลอื่น ๆ ได้ โดยปกติคนอื่น ๆ เห็นเด็กเหล่านี้แล้วมักจะรู้สึกสงสาร และอยากจะช่วยเหลือ บางครั้งจะทำให้ทุกอย่างโดยที่เด็กแทบไม่ได้ทำอะไรเลย จนกลายเป็นรูปแบบที่สังคมพยายามปรับตัวเข้าหาเด็ก ซึ่งอาจจะไม่ถูกต้องนัก ความสงสารเป็นสิ่งที่มีความคุณค่า แต่ควรจะตระหนักถึงอนาคตข้างหน้าของเด็กที่จะต้องเข้าสู่สังคมและต้องช่วยเหลือตนเอง ไม่มีใครสามารถจะช่วยเหลือเด็กได้ตลอดชีวิต หรือมีคนมาช่วยเขาได้ตลอดชีวิต ถ้าเป็นการช่วยบ้าง และให้เขาได้ทำอะไรบ้างจะเป็นสิ่งที่เหมาะสมที่สุด เพราะถ้าขาดคนช่วยเขายังพอจะช่วยเหลือตัวเองได้ มีคนปรับตัวเข้ากับเขาได้ เขาก็ควรจะปรับตัวเข้ากับคนอื่นได้ แต่ถ้ามีผู้คอยแนะนำอบรมสั่งสอนบ้างก็จะทำให้การเรียนรู้ในลักษณะการมีส่วนร่วมได้ผลมากยิ่งขึ้น การนำทฤษฎีนี้มาใช้จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับเจตคติของเด็กเป็นอย่างมาก ดังนั้นต้องคอยดูแลให้ดี เพราะเจตคติสำหรับเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้นั้นเกิดขึ้นค่อนข้างยาก เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะเปลี่ยนแปลงยาก ซึ่งครูบางคนอาจจะคิดว่าการเปลี่ยนแปลงเจตคตินั้นสามารถทำได้โดยการจัดสภาพแวดล้อมใหม่ให้ดีและเหมาะสมกับสภาพของเด็ก อาจจะใช้ผู้ที่มีอิทธิพลต่อเด็ก เช่น พี่ น้อง พ่อ แม่ ครู ฯลฯ มาเป็นผู้ที่ช่วยในการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นเรื่องที่ถูกต้องแต่ทำได้ยาก เพราะเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้นั้น เวลาฝังใจอะไรแล้วจะลืมเลือนยาก เพราะเขาขาดการควบคุมอารมณ์ที่ดี และการอดกลั้นที่เหมาะสม อาจจะรับปาก เพราะความกลัว หรือเมื่อมีการควบคุม แต่ถ้าพ้นจากการควบคุมแล้วสามารถเกิดขึ้นได้อีกเสมอ การเสริมแรงนั้นไม่จำเป็นจะต้องใช้คำพูด กิริยาท่าทางเสมอไป แต่การจัดการเรียนการสอนให้เด็กนั้นเป็นการเสริมแรงที่ดี การทำให้เด็กไม่เครียดในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริม การเรียนอย่างสนุกสนานและได้ความรู้เหล่านี้เป็นการเสริมแรงในการเรียนอย่างดีให้กับเด็ก ในรายวิชาต่าง ๆ ถ้าครูสังเกตให้ดี จะเห็นว่าเด็กส่วนมากชอบและมีความกระตือรือร้นในวิชาต่อไปนี้ เช่น ดนตรี ศิลปะ วาดภาพ พลศึกษา หรือกิจกรรมเข้าจังหวะต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาดนตรีและกิจกรรมเข้าจังหวะเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้จะชอบเป็นพิเศษเพราะสนุกสนาน ร่าเริง ครูบางคนอาจเห็นว่าไม่มีประโยชน์ เพราะเป็นการสนุกสนานอย่างเดียว แต่แท้จริงแล้ววิชาเหล่านี้แฝงไปด้วยคุณค่าหลาย ๆ อย่าง ซึ่งอาจจะไม่ได้นึกถึง เช่น การรู้จักจังหวะ การทำงานให้พร้อมเพียงกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การฝึกระเบียบวินัย การออกกำลังกาย การฟัง การกระทำ ฯลฯ

การถ่ายโยงการเรียนรู้

การถ่ายโยงการเรียนรู้ คือ การเรียนรู้ในสิ่งหนึ่งหรือสถานการณ์หนึ่งและมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ในอีกสิ่งหนึ่งหรืออีกสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ดีควรคำนึงถึงประโยชน์ที่สามารถให้เด็กได้นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์จริง ๆ ในชีวิตประจำวันให้สอดคล้องกับความเป็นจริง และทำให้มีความหมายต่อชีวิต ซึ่งจะมีผลดีต่อเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้อย่างมาก เพราะสิ่งที่นำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันนั้นจะเป็นตัวช่วยส่งเสริมให้เขาได้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม

อดัม จาร์สพันซ์ และคณะ (2541 : 109) ได้กล่าวไว้ว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้ในสองสถานการณ์นี้มี 3 ลักษณะ กล่าวคือ ผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็นไปในลักษณะส่งเสริมสนับสนุนกัน เช่น การเล่นเกมช่วยให้นักเรียนที่จะเล่นบาสเกตบอลง่ายขึ้น เรียกว่าการถ่ายโยงทางบวก ตรงกันข้ามการเรียนรู้ในสถานการณ์หนึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ในอีกสถานการณ์หนึ่ง เช่นคนที่ฝึกพิมพ์ดีดโดยใช้สองนิ้วจิมจะเรียนพิมพ์ดีดด้วยการพิมพ์สัมผัสช้ากว่าคนที่ไม่เคยฝึกแบบนี้มาก่อนเรียกว่า การถ่ายโยง ทางลบ แต่ก็มีการเรียนรู้ในบางสถานการณ์ที่ไม่มีผลกระทบต่อการเรียนรู้ในอีกสถานการณ์หนึ่งแต่อย่างใด เช่น การเขียนภาพกับการเล่นฟุตบอล เรียกว่า การถ่ายโยงเป็นศูนย์

การสอนในลักษณะการเน้นเพื่อนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ทำให้มีความหมายต่อชีวิตและสามารถนำไปปรับใช้ได้ การสอนในลักษณะนี้จึงจะทำให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ ซึ่งประดิษฐ์ เอกทัศน์ (2537 : 202-203) ได้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ของวิชา ในการสอนควรควรเน้นและแสดงให้เด็กเห็นความสัมพันธ์เกี่ยวโยงของวิชาต่าง ๆ เช่น สอนวรรณคดีให้สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ เป็นต้น หรือการเมืองการปกครองก็ต้องสัมพันธ์กับเศรษฐกิจ เป็นต้น

2. ความเข้าใจกฎเกณฑ์ของวิชาต่าง ๆ ในการสอนครูจึงไม่เน้นการท่องจำเนื้อหาเพียงอย่างเดียว แต่ต้องให้เด็กเข้าใจในหลักการ วิธีการของสิ่งที่เรียน และสรุปเป็นเกณฑ์ เพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ การสอน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง ควรต้องใช้วิธียกตัวอย่างประกอบ จัดกิจกรรม บทบาทสมมุติ สร้างสถานการณ์จำลอง เป็นต้น

3. ประสบการณ์กว้างขวาง ในการสอนควรส่งเสริมให้เด็กได้มีประสบการณ์ กว้างขวางและหลายรูปแบบ ทั้งการเรียนด้วยตนเองศึกษาค้นคว้าและฝึก

ปฏิบัติ ศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น เพราะประสบการณ์จริงกว้างขวาง มากรูปแบบจะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจจริง จนสามารถสรุปเป็นหลักการและวิธีการได้

4. เซาวน์ปัญญาของเด็ก ครูควรคำนึงถึงสติปัญญาของผู้เรียนด้วยว่ามีความแตกต่างระหว่างบุคคล เด็กบางคนอาจจะเรียนรู้ได้เร็ว บางคนอาจจะเรียนรู้ได้ช้า ตามอัตราการเรียนรู้ของแต่ละคน ทั้งนี้ครูควรยอมรับลักษณะของเด็ก จึงสามารถจัดกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กได้

5. ทักษะคติและอุดมคติของเด็ก ครูควรตระหนักและส่งเสริมเด็กในด้านต่างๆ ทั่วถึง เช่น ทางด้านจิตใจ ความรู้สึกก็มีความสำคัญ จึงควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาทัศนคติและอุดมคติ เพราะทัศนคติและอุดมคติก็มีผลต่อการเรียนรู้และการทำงานของเด็กได้

6. การฝึกฝนตนเอง ครูควรรหาโอกาสให้เด็กฝึกฝนตนเอง หลังจากที่ได้เรียนรู้มาแล้ว เพื่อให้เด็กเกิดทักษะ ความชำนาญและพัฒนาความสามารถของเด็กได้

7. สถานการณ์จำลองในการสอน เพื่อให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้อย่างแท้จริง ครูควรจัดสถานการณ์การเรียนรู้ในห้องเรียนให้สอดคล้องกับสภาพนอกห้องเรียน เช่น การฝึกพูดหน้าชั้น การเล่นดนตรี การเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมที่ควรให้เด็กได้มีประสบการณ์ตรง

8. ความรู้พื้นฐานของเด็ก ในการถ่ายโยงการเรียนรู้ ครูควรสอนเป็นลำดับขั้น จากง่ายไปหายาก จากใกล้ตัวไปหาไกลตัว จากทักษะเบื้องต้นสู่ทักษะสูงขึ้น เพื่อจะทำให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ที่ดี และในการเรียนรู้ควรเน้นให้มีการต่อเนื่องสม่ำเสมอ ไม่ใช่หยุด ๆ หย่อน ๆ ไม่เป็นขั้นเป็นตอน

9. การถ่ายโยงการเรียนรู้เชิงลบ ครูควรจะได้พิจารณาและระมัดระวัง ในเรื่องการถ่ายโยงการเรียนรู้เชิงลบ เพราะไม่เกิดผลดีต่อการเรียนรู้ครูจึงควรหลีกเลี่ยงและจัดลำดับขั้นตอน เพื่อให้เกิดการถ่ายโยงเชิงบวก จึงจะเกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้

การถ่ายโยงการเรียนรู้ระหว่างการเรียนการสอนสองสถานการณ่นั้น จะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายสิ่ง อาจจะเป็นช่วงเวลาในการเรียนของทั้งสองสถานการณ่นั้น หมายถึง การเรียนระหว่างสองสถานการณไม่ควรจะให้ช่วงเวลาห่างกันมากนัก เพราะจะทำให้เด็กลืมได้ เด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ถ้าเรียนสิ่งใหม่ ๆ จะลืมน้อยกว่าเด็กปกติ ยิ่งทั้งช่วงระยะเวลาให้ห่างกันเท่าไรจะทำให้ลืมเลือนไปในที่สุด ดังนั้นควรจะเรียนทั้งสองสถานการณในช่วงเวลาที่ใกล้ ๆ กันการเรียนในสองสถานการณที่คล้าย ๆ กันจะเป็นสิ่งเร้าที่ทำให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ให้สังเกตที่การตอบสนองของเด็ก ถ้าการตอบสนองในทั้งสองสถานการณเหมือนกันหรือคล้ายกันไม่ว่าสิ่งเร้าจะเหมือนกันหรือไม่ก็ตามจะทำให้เกิดการถ่ายโยงที่ดี การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นของเด็กนั้นอาจมีหลายระดับ ตั้งแต่การจำโดยไม่

มีความเข้าใจ ความเข้าใจแต่ไม่สามารถจะจำได้ แต่การถ่ายโยงการเรียนรู้ที่ดีนั้น คือ การเรียนรู้จนเกิดทักษะและสามารถนำไปใช้ได้

การเรียนรู้เพื่อให้เกิดทักษะนั้น อุดม จำรัสพันธุ์ และคณะ (2541 : 120) ได้ให้ข้อคำนึงในการจัดการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

1. วิเคราะห์ทักษะที่ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้ออกเป็นทักษะย่อย ๆ แล้วให้ผู้เรียนฝึกทักษะย่อยนั้นให้สอดคล้องกับพัฒนาการและความสามารถของผู้เรียน
2. มีการสาธิตหรือทำทักษะนั้นให้ผู้เรียนรู้อย่างช้า ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและจดจำขั้นตอนได้ง่าย
3. ในระยะแรกของการเรียนทักษะ ควรมีการอธิบายหรือให้คำแนะนำในการนำทักษะแต่ละขั้นตอน
4. จัดให้มีการฝึก สลับกับการพัก โดยจัดเวลาฝึกและเวลาพักให้เหมาะสม
5. มีการป้อนผลกลับขณะฝึก เพื่อให้ผู้เรียนมีการปรับปรุงทักษะและเกิดแรงจูงใจในการเรียนทักษะ

การจูงใจ

การจูงใจในการเรียนการสอนนั้นจะมีอยู่ตลอดเวลา เป็นการกระตุ้นเพื่อให้เด็กได้เกิดพฤติกรรม และพฤติกรรมนั้นจะได้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการ トラบใดที่มนุษย์ยังมีความต้องการ ความต้องการนั้นจะทำให้ร่างกายเกิดความไม่สมดุล เมื่อไม่สมดุลก็จะเกิดแรงขับ เมื่อเกิดแรงขับก็จะเกิดพฤติกรรมเพื่อทำให้ตนเองบรรลุจุดมุ่งหมาย คือ ความต้องการนั้น เมื่อเกิดแรงขับก็จะเกิดความพึงพอใจแล้วร่างกายจะมีภาวะสมดุล เหมือนกับร่างกายมนุษย์ เมื่อเกิดหิวอาหาร ร่างกายก็จะเริ่มแสดงพฤติกรรม คือ การไปหาอาหารมาเพื่อรับประทาน หลังจากรับประทานแล้วจึงหายหิว ร่างกายก็จะเกิดความสมดุล

จากหลักการจูงใจนี้ ครูสามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนสำหรับเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้เช่นเดียวกัน อาจจะเป็นลักษณะของการให้รางวัล การลงโทษ หรือลักษณะของคำพูดเพื่อให้เกิดแรงจูงใจ เช่นการทำงานของเด็ก อาจจะบอกว่า ถ้าใครทำเสร็จก่อนจะได้พักก่อน ซึ่งคล้ายกับการให้รางวัล แต่ไม่ใช่เป็นสิ่งของ เมื่อมีการพักก่อนเป็นแรงจูงใจเด็กจะเกิดความพยายาม ความกระตือรือร้นเพื่อทำงานให้สำเร็จแล้วจะได้พักก่อน และคล้ายกับการแข่งขันกัน แต่ครูควรจะตระหนักด้วยว่า การที่ทำงานเสร็จเร็ว

นั้น ผลออกมาดีหรือไม่ อาจจะเป็นเพียงการทำแบบขอไปทีเพื่อให้เสร็จแล้วจะได้พักผ่อน ถ้าครูต้องการงานที่ดีด้วยก็อาจจะต้องบอกว่า ถ้างานใครดีและเสร็จก่อนจะได้พักผ่อนก่อน

การจูงใจนี้มีผลต่อการเรียนรู้ของเด็กปัญญาอ่อนได้มาก ครูต้องนำมาใช้เป็นประจำ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี อาจจะเป็นรูปแบบใดก็ได้ในหลาย ๆ แบบ หรืออาจจะเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ครูจะเห็นสมควร ดังนี้

1. การให้รางวัล ในที่นี้อาจจะหมายถึง รางวัลที่เป็นการชมเชยเป็นสิ่งของหรือหมายถึงพฤติกรรมที่เด็กต้องการ เป็นลักษณะเสริมแรง ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีความกระตือรือร้น มีการเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ครูต้องการ เช่น การให้เหรียญหรือดาว เมื่อครูสั่งให้เด็กทำงานที่ครูต้องการจะมีการให้รางวัล คือ ดาว หรือ เหรียญ เพื่อสะสมไว้ที่บอร์ดรายชื่อนักเรียน เด็กทุกคนจะพยายามทำเพื่อให้ตนได้ดาวหรือเหรียญมากที่สุด เพราะหมายถึง มีความสามารถหรือมีความพยายาม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกาตั้งเกณฑ์ขึ้นมา ก่อน เด็กจะพยายามทำงานแล้วมาดูที่บอร์ดรายชื่อว่าตนเองได้ดาว หรือเหรียญไปเท่าไรแล้ว แต่สิ่งที่ควรคำนึง คือ อย่าพยายามให้รางวัลสะสม ห่างกันมากนัก เพราะอาจจะทำให้ผู้ได้น้อยหรือไม่ได้เลยเกิดความท้อแท้ ครูอาจจะใช้เทคนิคเพื่อช่วยเด็กที่ตามไม่ทันเพื่อนได้โดยให้ทำงานเป็นกลุ่ม อาจจะทำให้ทำงานร่วมกับเด็กที่เก่ง เมื่อชนะก็จะทำให้เด็กที่ไม่ถนัดนั้นเกิดกำลังใจได้จะได้มีความพยายามทำงานต่อไป เช่นเดียวกับการให้รางวัลในลักษณะเมื่อทำได้ ตอบได้แล้วปรบมือ เมื่อครูถามถ้าใครตอบได้ถูกต้องและดีอาจจะได้รับการชมเชย หรือเพื่อน ๆ ปรบมือให้จะทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจและพยายามที่จะตอบคำถาม แต่อย่าละเลยผู้ที่ตอบไม่ได้ ครูอาจจะตั้งเรียกให้ตอบบ้าง เพื่อเพื่อน ๆ จะได้มีโอกาสปรบมือให้บ้าง จะได้เป็นแรงจูงใจที่จะมีความพยายามมากขึ้น การให้รางวัลนั้นอย่าทำบ่อยมากเกินไปจะทำให้แรงจูงใจที่ได้รับนั้นกลายเป็นของปกติ เหมือนกับการปรบมือ ถ้าเด็กคนไหนตอบได้ปรบมือ ทุกครั้ง ใครเขียนได้ปรบมือทุกครั้ง จะทำให้เสียบรรยากาศของแรงจูงใจและจะกลายเป็นปกติ หรือมากเกินไป ผลก็จะออกมาไม่ตรงตามจุดประสงค์

2. การลงโทษ หมายถึง การลงโทษทางร่างกาย การตำหนิ หรือว่ากล่าว ครูทุกคนควรพยายามหลีกเลี่ยงการลงโทษร่างกายของเด็ก จริงอยู่ที่ว่า การลงโทษเช่นการตีเป็นการหยุดพฤติกรรมอย่างทันทีทันใด แต่ไม่ได้เป็นการหยุดอย่างถาวร การลงโทษเช่นนี้จะทำให้เด็กเกิดความกลัว และความมั่นใจในตนเองที่จะแสดงพฤติกรรมอื่น ๆ เพราะกลัวจะโดนตีถ้าทำผิด ถ้าสังเกตตามห้องเรียนให้ดีจะเห็นได้ว่า ถ้าครูคนใดพูดเด็กจะเรียนสงบไม่กล้าเล่น ไม่กล้าพูด ไม่กล้าแสดงออก เพราะกลัวความผิดแล้วจะถูกดุทุกที แต่ถ้าครูคนไหนไม่ตี ไม่ดุ เด็กจะมีการแสดงออกมีการโต้ตอบอย่างสบายใจและสนุกสนาน เป็นการสร้าง

บรรยากาศการเรียนที่ไม่เครียด แต่ครูต้องดูแลและควบคุมให้ดีพอสมควร เพราะว่บางครั้งเด็กอาจจะเล่นกันมากเกินไป

จากผลการศึกษานักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม ให้ทำงานอย่างเดียวกัน เด็กกลุ่มที่ 1 จะถูกตำหนิตลอดเวลา ไม่ว่าจะทำงานได้ดีเพียงไรก็จะถูกตำหนิอยู่เสมอ เด็กกลุ่มที่ 2 ได้รับความชมเชยเสมอ ๆ แม้ว่าผลงานจะไม่ดีนัก เด็กกลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มที่ถูกควบคุม เพื่อเปรียบเทียบผลการทดลอง เด็กกลุ่มที่ไม่ถูกตำหนิและไม่ได้รับความชมเชย ผลการทดลองปรากฏว่าในวันแรกนั้น ผลงานของเด็กทั้งสามกลุ่มใกล้เคียงกันมาก ในวันที่สอง ผลงานจะดีขึ้นเหมือน ๆ กันทั้งสามกลุ่ม แต่หลังจากที่ทดลองอยู่พักหนึ่ง ผลงานของเด็กกลุ่มที่ 1 และเด็กกลุ่มที่ 2 ดีกว่าผลงานของเด็กกลุ่มที่ 3 อย่างเห็นได้ชัดเจน จากการพิจารณาโดยละเอียดเกี่ยวกับอิทธิพลของการชมเชยและการตำหนิ ปรากฏว่าโดยทั่วไปแล้วการชมเชยจะให้ผลดีว่าการตำหนิบ้างเล็กน้อย เด็กโตชอบการชมเชยมากกว่าตำหนิ การชมเชยและการตำหนิมีผลต่อการเรียนรู้ของเด็กหญิงน้อยกว่าเด็กชาย ส่วนเด็กที่เรียนดีนั้น เมื่อถูกตำหนิจะมีความพยายามมากกว่า เมื่อได้รับคำชมเชย ประดิษฐ์ เอกทัศน์ (2537 : 185)

3. การเชื่อมโยงบทเรียน เป็นลักษณะหนึ่งของการจูงใจ คือ การนำเอาสิ่งที่เด็กได้เรียนรู้ไปแล้วไปเชื่อมโยงกับสิ่งใหม่ ๆ หรือบทเรียนใหม่ ๆ ถ้าเด็กสนใจสิ่งที่รู้อยู่แล้ว และครูเชื่อมโยงไปยังสิ่งใหม่ ๆ จะเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กได้เรียนรู้ต่อไป ถ้าครูสอนเรื่องเกี่ยวกับการดูอาหารของพืช การดูชิมอาหารต้องมีน้ำเป็นหลัก ซึ่งจะทำให้พืชได้เจริญเติบโต เด็กไม่ เข้าใจการดูอาหารของพืช อาจจะนึกว่าพืชกินอาหารคล้ายคน สิ่งนี้เป็นสิ่งที่น่าสนใจ ครูอาจจะเชื่อมโยงได้โดยการใช้ต้นกระถาง ทำการดูน้ำ ซึ่งมีสีให้เด็กเห็นเพื่อความชัดเจน หรืออาจจะ เชื่อมโยงกับการเจริญเติบโต ครูอาจจะยกตัวอย่างทุกคนต้องทานอาหารที่เป็นประโยชน์ เพื่อจะได้เจริญเติบโต พืชก็เช่นเดียวกันต้องมีอาหาร คือน้ำ และปุ๋ยเพื่อให้เกิดการเจริญเติบโต หรืออาจจะเชื่อมโยงถึงเรื่องน้ำด้วยก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละบทเรียนที่ครูสอนและจัดเตรียมการสอน

4. การค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ชนิดหนึ่ง ซึ่งจะทำให้เด็กได้รู้จักช่วยเหลือตนเอง เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง อาจจะคล้าย ๆ กับการทดลองไปในตัวก็ได้ หรือกิจกรรมเสริมบทเรียน ซึ่งจะเป็นการจูงใจให้เด็กได้เกิดความต้องการที่จะทำ อยากรู้ อยากเห็น และได้ตระหนักถึงความเป็นจริง โดยตัวของเด็กเอง เช่น การสอนเรื่องการปลูกพืช ครูอาจจะสอนวิธีปลูกพืชให้เด็กได้ค้นคว้า หรือสอบถามมาเพื่อประกอบการเรียนการสอน เมื่อครูสอน และสรุปตรงกับที่เด็กค้นคว้ามาแล้ว อาจให้เด็กได้ทดลองปลูกพืชง่าย ๆ เช่น ถั่วงอก โดยครูสอนไปด้วยและให้เด็กทดลองกระทำไปด้วย

จนกระทั่งถึงการเพาะ ครูอาจจะสั่งให้เด็กไปสังเกต การเจริญเติบโตแล้วให้บันทึกไว้ในสมุด เช่น วันที่ 1 เป็นอย่างไร วันที่ 2 เป็นอย่างไร จนกระทั่งวันสุดท้ายมีการเจริญเติบโตเพียงใด หรืออาจเสริมคณิตศาสตร์เพื่อเป็นการเชื่อมโยงเรื่องการวัดในแต่ละวัน ต้นถั่วงอกมีความสูงเท่าไร หรืออาจจะเชื่อมโยงเข้าสู่เรื่องเกี่ยวกับพืช ผัก ผลไม้ ฯลฯ การสอนเช่นนี้จะช่วยให้เด็กได้มีความกระตือรือร้นใจจดจ่อ อยากเห็นการเจริญเติบโตและเป็นสิ่งที่ง่ายต่อการดำเนินการ ไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก และเห็นผลในระยะเวลาไม่นานนัก

5. การทดสอบหรือซักถาม จะเป็นแรงจูงใจสำหรับเด็กได้ดีอย่างหนึ่ง ยิ่งเป็นการทดสอบหรือการซักถามที่มีผลตอบแทน ผลตอบแทนนี้อาจจะเป็นคะแนน คำชมเชย หรือรางวัลอะไรก็ได้ การทดสอบหรือซักถามจะเป็นตัวกระตุ้นให้เด็กเกิดความกระตือรือร้น ความพยายามที่จะตอบคำถามต่าง ๆ ให้ได้ ยิ่งเป็นการเรียนการสอน ถ้ามีการซักถามจะช่วยให้นักเรียนมีความสนใจในบทเรียนมากกว่าการสอนธรรมดา การถามเพื่อทดสอบหรือต้องการคำตอบนี้ ครูต้องพยายามถามให้ทั่วถึงกัน ถ้ามีการให้ยกมือเพื่อตอบจะมีเพียงบางกลุ่มเท่านั้น ที่จะสนองตอบต่อคำถามส่วนพวกที่ไม่ยกมืออาจจะเพราะตอบไม่ได้หรืออาย ครูต้องพยายามให้เขาตอบบ้าง หรืออาจจะช่วยเหลือชักนำ และจูงใจเพื่อให้เขาตอบ ถ้าตอบได้ถูกต้องก็จะเป็นการเสริมสร้างความมั่นใจให้เด็กยิ่งขึ้น ความอายก็จะค่อย ๆ หายไป และจะกล้าตอบในที่สุด แต่ครูไม่ควรตำหนิผู้ที่ตอบผิดหรือตอบไม่ถูก อาจจะให้เขาลองพยายามอีกครั้งหรือลองคิดใหม่อีกครั้ง เพื่อจะได้เป็นการจูงใจให้เด็กอยากตอบมากกว่า

6. การเสริมแรง เป็นการกระตุ้นหรือสร้างความสนใจของเด็ก เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เมื่อผู้เรียนทำพฤติกรรมต่าง ๆ จนได้รับสิ่งที่พึงพอใจหรือรางวัล จะทำให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมที่ทำกับผลที่ได้รับ หรือเกิดการเรียนรู้ว่าทำพฤติกรรมใดจึงจะบรรลุเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ ตัวเสริมแรงอาจเป็นสิ่งของ ความสำเร็จ ความรู้ที่เกิดขึ้น หรือความก้าวหน้าในการเรียนรู้ก็ได้ อุดม จรรย์สพันธุ์ และคณะ (2541 : 116)

เมื่อ “ความไม่สามารถ” คือจุดด้อยของเด็กพิเศษ ครูหรือผู้ทำงานให้การช่วยเหลือจึงมีหน้าที่ “รักษาบำบัด” เพื่อให้เด็กพิเศษได้พัฒนาความสามารถขึ้นมาให้ใกล้เคียงหรือ เท่ากับเด็กปกติ ฉะนั้นเด็กพิเศษควรได้รับการช่วยเหลือ ขยายความเพิ่มเติม หรือแจกแจงงานที่เขาจะต้องทำให้เป็นขั้นตอน หรือปรับตัวเราต่าง ๆ หรือให้แรงเสริม อรอนงค์ เป็นนุทก (2539 : 88)

เด็กควรได้รับการเสริมแรง เมื่อเขาสามารถทำงานชิ้นหนึ่งชิ้นได้สำเร็จ เมื่อรวมความสามารถของการกระทำสำเร็จทุกชิ้นเข้าด้วยกัน ก็คือ ความสามารถทำงานตาม

ที่ครูต้องการสอนนั่นเอง การจะเสริมแรงเด็กนั้น ต้องคำนึงถึงความพอใจของเด็ก การเสริมแรงที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพและวัยของเด็ก ซึ่งสามารถให้ได้มากกว่า 1 อย่าง ในบางโอกาส การเสริมแรงต้องพยายามเปลี่ยนวิธีการไปเรื่อย ๆ และไม่ควรจะบ่อยหรือพร่ำเพรื่อเกินไป เพราะจะทำให้เด็กสงสัยและไม่แน่ใจ

การเสริมแรงมีมากมายหลายวิธี ครูอาจสังเกตเห็นว่าเด็กชอบอะไรมากที่สุด แล้วจึงนำเอาสิ่งนั้นมาเสริมแรง ซึ่งจะตรงกับความต้องการของเด็ก และจะทำให้เกิดประสิทธิภาพที่ดี หรือแม้กระทั่งวิธีชักจูงให้นักเรียนตอบหรือเลือกสิ่ง que เด็กต้องการ ครูอาจจะเสริมแรงโดยใช้สิ่งที่เป็นวัตถุสิ่งของ เช่น ไม้บรรทัด ดินสอ ยางลบ ฯลฯ หรือเป็นพฤติกรรมอื่น ๆ ทางด้านสังคม เช่น ความรัก การชมเชย ฯลฯ

การเสริมแรงนั้น อาจจะมีทั้งทางบวกและทางลบ ครูต้องคอยสังเกตเด็กแต่ละคนให้ดี เพราะการเสริมแรงจะทำให้เกิดการกระทบกระทั่งทางจิตใจและร่างกายของเด็ก โดยเฉพาะทางจิตใจ ถ้าการเสริมแรงถูกก็ทำให้เกิดเจตคติที่ดี แต่ถ้าเสริมแรงผิดพลาด อาจทำให้เกิดเจตคติที่ไม่ดี ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์หลาย ๆ อย่าง เช่น ครอบครัว สังคมที่บ้านและที่โรงเรียน เช่น เด็กคนหนึ่งอาจจะถูกทางบ้านดุตำ และตีตลอดซึ่งเป็นการเสริมแรงเพื่อให้เด็กเปลี่ยนพฤติกรรมแต่การเสริมแรงนี้ถือว่าเป็นทางลบ เด็กอาจเกิดเจตคติที่ฝังใจว่าจะเปลี่ยนพฤติกรรมต้องโดนดุโดนตี เมื่อมาโรงเรียน ครูผู้สอนอาจจะใช้คำชมเชยหรือการกระตุ้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งเด็กอาจจะประหลาดใจเพราะการเสริมแรงไม่เหมือนกับ ที่บ้านอาจจะให้เด็กเกิดเจตคติที่ดี มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและเกิดการรักโรงเรียนรักครู ผลพลอยได้ก็คือ เด็กสามารถเรียนได้ดีและรักเรียนมากขึ้น

การเสริมแรงมักจะทำเพื่อให้พฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นต่อไปแต่ต้องทำด้วยความรวดเร็ว หรือทันทีทันใด เช่น ครูทำหนังสือหล่นแล้วมีเด็กช่วยเก็บครูต้องรีบกล่าวคำว่าขอบใจหรือขอบคุณทันที การกล่าวคำนี้เป็น การเสริมแรงให้กำลังใจเด็กในการทำความดี คือ ช่วยครูเก็บหนังสือ เด็กจะรู้สึกพอใจและอาจจะช่วยครูคนอื่นอีกต่อไปเมื่อทำของหล่น ลักษณะนี้ถือว่าการเสริมแรงทางบวก ทำนองเดียวกันถ้าครูทำหนังสือหล่นและมีเด็กมาช่วยเก็บ แต่ถ้าครูพูดว่าไม่ต้องมายุ่งครูเก็บเองได้ ก็จะเป็นการเสริมแรง แต่ในทางลบ ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อครู และการช่วยเก็บของ ซึ่งอาจจะทำให้เด็กไม่ชอบครูหรืออาจจะไม่อยากช่วยใครเลยในการเก็บของ เพราะกลัวจะโดนดุ ลักษณะนี้เป็นการกระทบต่อจิตใจของเด็ก และอาจจะปลูกฝังเจตคติที่ไม่ดีให้เกิดขึ้นได้

การปรับพฤติกรรม

การปรับพฤติกรรมเป็นวิธีหนึ่งซึ่งมุ่งแก้ไขปัญหาทางพฤติกรรมและบุคลิกภาพ
จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่เน้นแก้ไขพฤติกรรมที่สามารถสังเกตเห็นได้และเป็นวิธีการที่
เกี่ยวข้องกับ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่อยู่ภายใต้การควบคุมของจิตใจ เช่น การพูด
การเดิน หรือเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่มีผลต่อการบังคับในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งมี
จุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. เปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่ดีให้เป็นพฤติกรรมที่ดี
2. ส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นไปหรือให้ดียิ่งขึ้น
3. สร้างพฤติกรรมใหม่ ๆ ที่ไม่มีมาก่อนให้เกิดขึ้น

วิธีการปรับพฤติกรรมนี้มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้และหลักพื้นฐานของ
พฤติกรรม คือ

1. ผลของการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่น่าสนใจหรือได้รับรางวัล จะมีการกระทำนั้น
ซ้ำ ๆ อีก
2. ผลของการกระทำนั้นทำให้ไม่พึงพอใจหรือถูกลงโทษ พฤติกรรมนั้นจะไม่
เกิดขึ้นอีก
3. ผลของการกระทำ เมื่อกระทำแล้วไม่ได้รับผลตอบแทนอะไร ไม่ว่าจะพอใจ
หรือไม่เด็กจะไม่อยากทำอย่างนั้นอีก
4. ผลของการกระทำอย่างหนึ่งอย่างไร บางครั้งได้รับผลดี บางครั้งไม่ได้รับ
ผลดีพฤติกรรมนั้นจะเกิดขึ้นซ้ำอีก

การแก้ไขหรือปรับพฤติกรรมเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้นั้น ผู้ที่จะทำการทราบถึง
สาเหตุและลักษณะของพฤติกรรมที่เป็นปัญหา สิ่งที่พบบ่อยมักจะมีสาเหตุมาจากสิ่งเร้า
ภายใน เช่น ความรู้สึกวิตกกังวล กลัว ไม่มั่นใจ ฯลฯ การแสดงออกอาจจะมีลักษณะต่าง ๆ
เช่น ร้องไห้ ขว้างของ เสียงดัง ที่จะเป็นปัญหา คือ มักจะเกิดขึ้นบ่อยมากจนทำให้เกิด
ความรำคาญหรือรบกวนผู้อื่น ดังนั้น ต้องลดความถี่ของการกระทำนั้น ๆ ลง นอกจากนั้น
อาจจะมีพฤติกรรมที่ขาดไปหรือบกพร่อง เช่น เด็กไม่เคยเล่นกับเพื่อน ๆ เลย ทำให้ไม่
สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมเพื่อนได้ ซึ่งมักจะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมากพอสมควร ครู
ต้องพยายามปรับให้เด็กได้ค่อย ๆ รู้จักการคบเพื่อนหรือพยายามให้เพื่อนชักนำเขาเข้าสู่
สังคมเพื่อน ๆ ให้ได้

เทคนิคการปรับพฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ คือ

1. การเสริมแรง อาจจะเป็นลักษณะของสิ่งของ คำพูด กิริยา ท่าทางก็ได้ การเสริมแรงนี้มีทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งต้องคอยสังเกตดูว่าถ้าการเสริมแรงได้ง่ายหรือลบแล้วเด็กมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหานั้นค่อย ๆ หายไป หมายถึง การเสริมแรงนั้นถูกต้อง

การเสริมแรงในลักษณะการให้รางวัล การชมเชยนั้นเป็นลักษณะของการเสริมแรงทางบวก ซึ่งเด็กมักจะชอบมากกว่า ซึ่งอาจจะเป็นลูกอม ขนม ดินสอ ไม้บรรทัด ยางลบ ฯลฯ แต่ครูควรระวังก่อนว่าเด็กที่จะปรับพฤติกรรมนั้นชอบสิ่งใด ซึ่งจะทำให้เกิดผลที่ดีมากยิ่งขึ้น

การลงโทษเป็นลักษณะการเสริมแรงชนิดหนึ่ง ซึ่งจะทำให้พฤติกรรมที่ได้ถึงประสงค์เพียงชั่วคราว แต่สามารถเกิดขึ้นอีกได้ ดังนั้นครูควรหาวิธีการอื่น ๆ เพื่อให้พฤติกรรมที่เกิดขึ้นนั้นหายไปอย่างถาวร

นอกเหนือจากการปรับพฤติกรรมแล้ว การสร้างพฤติกรรมต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นเพื่อความเหมาะสมในการเรียนการสอน ถือว่ามีความจำเป็นอย่างมากสำหรับเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ เพราะเขาขาดความสนใจ ในการเรียนเท่าที่ควรจะเป็น มีเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่จะช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมของเด็ก เช่น

1. การกระตุ้น อาจจะมีหลายวิธีเพื่อช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ เช่น การกระตุ้นความสนใจของเด็ก เช่น การเคาะโต๊ะ เคาะไม้เพื่อให้เด็กสนใจ และมองมาที่ครู การกระตุ้นทางกายเพื่อให้เด็กเกิดความสนใจ เช่น การจับป่า หรือจับมือเด็ก เพื่อให้เด็กเพิ่มความสนใจ และให้เด็กทำตามการกระตุ้นด้วยท่าทาง เช่น ทำลักษณะท่าทางเพื่อให้เด็กได้เลียนแบบ การใช้คำพูดเช่นคำชี้แจงหรือการสั่งโดยใช้คำพูดที่สั้นและง่ายเพื่อให้เด็กได้เข้าใจ

2. การทำให้เป็นตัวอย่าง โดยปกติจะทำโดยครู เด็กโดยทั่ว ๆ ไปมักจะเลียนแบบผู้ใหญ่อยู่แล้ว ในการสอนที่จะให้เด็กมีพฤติกรรมที่เขายังไม่เคยนำมาก่อนนั้น ครูจะต้องทำให้ดูเป็นตัวอย่างแล้วให้เด็กทำตาม การทำให้ดูเป็นตัวอย่างนี้ต้องทำไปทีละขั้นตอนเพราะเด็กไม่สามารถเลียนแบบได้ทั้งหมดในครั้งเดียว ต้องทำให้ดูแบบง่าย ๆ ไปหาแบบยาก

3. การจูงใจ การจูงใจเพื่อให้พฤติกรรมที่ครูต้องการนั้นไปถึงจุดมุ่งหมาย เช่น อาจจะทำเป็นแต้ม เช่น เขียนเลข 1-10 ได้ จะได้ 2 แต้ม เขียนเลข 1-20 ได้ จะได้ 4 แต้ม เป็นต้น

นอกจากนี้เด็กบางคนอาจจะมีพฤติกรรมมีค่อนข้างจะยากในการปรับปรุง เช่น การนั่งโยกตัวไปมา เคาะโต๊ะ โขกศีรษะกับโต๊ะ ฯลฯ พฤติกรรมเหล่านี้ครูสามารถที่จะป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นได้ โดยครูต้องเบี่ยงเบนความสนใจของเด็ก เช่น ให้เล่นของเล่นที่เด็กชอบ ให้ไปหยิบของให้ครู หรือไว้พาเพื่อนไปห้องน้ำ ฯลฯ

วิธีการปรับพฤติกรรมเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ควรจะมีขั้นตอน ดังนี้

1. ต้องสังเกตพฤติกรรมและทำความเข้าใจกับเด็ก
2. บันทึกการสังเกตพฤติกรรมของเด็ก ควรใช้บันทึกพฤติกรรมที่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ ในบันทึกควรจะต้องเน้นพฤติกรรมที่เราต้องการจะปรับหรือเปลี่ยน คือ พฤติกรรมที่เป็นปัญหา
3. หาแรงเสริมหรือรางวัลที่เด็กชื่นชอบ
4. ต้องกำหนดวัน-เวลา ในการที่จะปรับพฤติกรรมแต่ละครั้ง การปรับพฤติกรรมไม่ควรใช้เวลานานในแต่ละครั้ง แต่อาจจะปรับได้วันละ 2-3 ครั้ง
5. หลังจากมีการปรับพฤติกรรมในระยะสั้น ๆ แล้ว ต้องค่อย ๆ เพิ่มเวลาในการปรับให้มากขึ้นแต่ไม่ควรเกิน 15 – 20 นาที
6. ให้เด็กได้รับรู้ และเห็นสิ่งที่จะให้เป็นรางวัล หรือตัวเสริมแรง
7. ควรใช้ท่าทางประกอบคำสั่ง และพยายามให้เด็กหันหน้ามาดูผู้ฝึก พยายามเรียกชื่อเด็กก่อนจะใช้คำสั่ง แต่ไม่ควรใช้คำรุนแรงเกินไป
8. ควรให้เวลากับเด็กในการปรับพฤติกรรม อย่าพยายามเร่งรัดมากเกินไป ถ้าเด็กไม่สนใจในระยะแรก ๆ ต้องปล่อยให้พักก่อนแล้วค่อยกลับมาดำเนินการใหม่อีกครั้ง
9. เมื่อเด็กสามารถกระทำได้แล้วต้องรีบให้รางวัลแก่เด็ก พร้อมกับคำชมเชย และแสดงความพอใจให้เขาเห็น เช่น ยิ้ม พยักหน้า ตบไหล่เบา ๆ ฯลฯ
10. ต้องพยายามฝึกให้เด็กเปลี่ยนพฤติกรรมทีละน้อยค่อยเป็นค่อยไป
11. การฝึกครั้งแรก ๆ ต้องพยายามให้รางวัลทุกครั้ง หลังจากนั้นอาจจะเป็น 2-3 ครั้ง จึงให้รางวัล
12. ต้องมีการจดบันทึกความก้าวหน้าของการฝึกในแต่ละครั้งพร้อมทั้งรางวัลที่ถือว่าเป็นอะไร ซึ่งต่อไปอาจจะต้องมีการเปลี่ยนรางวัลบ้าง

สรุป

จิตวิทยาการเรียนการสอนเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้จะต้องเรียนรู้และประยุกต์ใช้จิตวิทยาต่าง ๆ ได้แก่ การรับรู้ หรือการเรียนรู้และการถ่ายโยงการเรียนรู้ การจูงใจและการปรับพฤติกรรม ซึ่งจะช่วยให้เด็กปัญญาอ่อนเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้มากกว่า โดยปกติเด็กอาจจะขาดความกระตือรือร้นบ้าง แต่การที่ครูผู้สอนใช้จิตวิทยาช่วยในการเสริมแรงเพื่อการเรียนการสอน จะช่วยให้ศักยภาพของเด็กปัญญาอ่อนสามารถเพิ่มขึ้นได้

